

DISKUSSIONSINLÄGG

EKONOMI OCH POLITIK

I föregående nummer av Ekonomisk Tidskrift har professor Johan Åkerman för U. S. A:s del behandlat sambandet mellan den ekonomiska situationen vid och före ett valtillfälle och valets resultat. Åkermans tes är följande: »Det bör i U. S. A. föreligga tydlig positiv korrelation mellan å ena sidan indikatorer angivande den konjunkturella tendensen (stigande eller fallande konjunktur) under tiden närmast före presidentvalet och å andra sidan det maktägande partiets röstetal (popular vote) relativt övriga partier» (sid. 242), och i slutet av sin uppsats förklarar Åkerman, att han anser sig »obestridligt ha visat, att en omkastning av majoritetsställningen vid presidentval i USA i de allra flesta fall står i sammanhang med en lågkonjunktur eller en försämring av konjunkturen.» (Sid. 253.)

Den teori som Åkerman framlägger i denna uppsats är utomordentligt intressant. Man rör sig emellertid här på ett för den ekonomiska vetenskapen nytt forskningsområde och det torde därför vara nödvändigt att noggrant genomdiskutera och analysera de resultat som nås. Det förefaller oss som om den verkliga innebörden av Åkermans tes inte klart framgår av hans uppsats, samtidigt som vi inte känner oss övertygade om riktigheten av de slutsatser han drar. Vi skall här inte diskutera om hans tes — att valresultatet helt sammanhänger med de ekonomiska förhållandena — över huvud taget är rimlig eller om man inte lika väl skulle kunna förklara valens utgång genom att ta hänsyn både till den ekonomiska faktorn och till andra faktorer, exempelvis de stridsämnen som står på dagordningen vid valtillfällena, förändringar i inkomstfördelningen, i befolkningens sociala struktur o. s. v. Vi skall inte heller ta upp frågan om småpartiernas roll eller hur man skall uppfatta det republikanska partiets sprängning år 1912, då detta är problem som väsentligen hör hemma inom statskunskapen. Vi utgår i stället från de för-

utsättningar som förf. angivit och vill endast diskutera deras innebörd och slutsatsernas formella riktighet.

Som framgår av citatet ovan föreligger det en viss skillnad mellan vad Åkerman inledningsvis förklarar sig ämna visa och vad han på slutet anser sig ha visat. I inledningen talas det om att det ekonomiska ledet av sambandet utgöres av den ekonomiska situationens förändringar närmast före presidentvalet, medan förf. i slutet av uppsatsen förklarar, att valet i »de allra flesta fall står i sammanhang med en lågkonjunktur *eller* (vår kurs.) en försämring av konjunkturen». I det senare fallet rör han sig alltså med ett avsevärt vidare begrepp än i det förra. Nu förhåller det sig emellertid så, att med den metod som han använder, kan man över huvud taget inte uttala sig om någonting annat än den ekonomiska tendensen före valet; de av honom använda ekonomiska indikatorerna säger nämligen ingenting om konjunkturläget. Vid sin behandling av materialet uppdelar förf. detta i industristater och övriga stater. För de förra staterna utgöres den ekonomiska indikatorn av »relationen mellan å ena sidan ett medeltal av de månatliga industriaktieindexen för juli-oktober och å andra sidan medeltalet av de månatliga industriaktieindexen för mars—juni» under valåret (sid. 243). För övriga stater uttrycker den ekonomiska indexen »förhållandet mellan farmarinkomsten under valåret i förhållande till farmarinkomsten under föregående år». (Sid. 243, 245.) Det är tydligt att index av denna typ kan ligga över 100, det vill säga ange stigande konjunkturer, både under en hög- och en lågkonjunktur, och att den till exempel bör ligga nära värdet 100 både på toppen av en högkonjunktur och på botten av en lågkonjunktur.¹ Mot bakgrunden av detta förefaller det oförklarligt att förf. (sid. 247) anser sig kunna säga »att indices inte endast angiva indices' rörelseriktning utan även deras nivå».²

Eftersom det använda materialet sålunda endast visar *förändringarna* i konjunkturen har vi i fortsättningen ansett, att det är denna förändring förf. ansett vara av betydelse.

¹ För år 1904 är t. ex. industriaktieindexet 110,5 omedelbart efter lågkonjunktrens botten och år 1936 är det 107,2 strax före omslaget nedåt.

² Vi har på denna punkt antagit att förf. med uttrycket indices' avsett konjunkturen. Detta är naturligt med tanke på det sätt han i fortsättningen använder sig av siffrorna, och bokstavstroget tolkad synes satsen sakna mening.

Det skulle föra för långt att här ingående diskutera rimligheten hos de index för den ekonomiska tendensen som förf. använder sig av. Här skall endast sägas att så som saken framställes i uppsatsen känner man sig inte övertygad om att de använda måtten verkligen ger en riktig bild av väljarnas uppfattning om tendenserna i ekonomiskt hänseende. Man frågar sig bland annat följande: Varför har förf. (för industristaterna) valt just perioden 8 månader? Är det för att kunna eliminera säsongsvängningar eller vad är annars motivet? Ger verkligen en industriaktieindex en riktig bild av de stora väljarmassornas uppfattning av läget? Det avgörande för dessa bör ju vara om det finns gott om arbete till goda löner. Arbetstillgången och lönerna är troligen positivt korrelerade med en industriaktieindex, men det förefaller också troligt att det här kan tänkas föreligga förskjutningar i tiden, vilka kan få stor betydelse eftersom index baseras på en så kort period.

Förf:s tes är alltså att när konjunkturen under perioden närmast före valet visar stigande tendens, då vinner det maktägande partiet i styrka, och visar konjunkturen sjunkande tendens, förlorar det i styrka, i båda fallen relativt till andra partier. Det skall vidare, enligt Åkerman, föreligga tydlig korrelation mellan röstandelarna och den ekonomiska indexen. För att man skall kunna bevisa denna tes med stöd av det på sid. 244 framlagda materialet måste följande förutsättningar gälla:

1. Varje val betraktas som en isolerad företeelse. Mot ett visst värde på den ekonomiska indikatorn skall alltid såväl vid periodens början som vid dess slut svara en viss röstandel för det maktägande partiet.

2. Vad det gäller vid valet är inte att rösta med det demokratiska eller det republikanska partiet, utan valet är för eller mot det maktägande partiet och det avgörande för väljarnas ställningstagande härvidlag är den ekonomiska tendensen under tiden närmast före valet. Är denna tendens av samma styrka vid två olika tillfällen, bör det maktägande partiet få lika stort röstetal vid båda tillfällena. Om man vid det första valtillfället har en depression bakom sig och vid det senare en långvarig högkonjunktur, antas inte spela någon roll. Annars kunde man ju tycka att det vore naturligt om det makt-

ägande partiet fick större röstetal vid det senare tillfället än vid det förra. När partiet har en lång högkonjunktur bakom sig borde det ju kunnat så att säga »lagra upp» en hel del röster. Åkermans indextal tar emellertid inte någon hänsyn till en sådan möjlighet.

3. Den övervägande delen av de röstande måste vara fullt rörliga, de får inte av tradition, social samhörighet eller dylikt ha en tendens att alltid rösta på samma parti alldeles oavsett övriga förhållanden. I varje fall får inte det ena partiet ha större fast del än det andra, ty under sådana omständigheter blir det svårt att nå en stark korrelation.

Huruvida dessa förutsättningar verkligen är uppfyllda, skall vi i detta sammanhang inte yttra oss om. Förutsättningarna synes i varje fall ingående böra diskuteras, innan man drar för vittgående slutsatser av undersökningens resultat.

För att pröva hur hans tes stämmer med det framlagda materialet, ritar Åkerman upp kurvor över det maktägande partiets röstandel och de ekonomiska indikatorerna. Han undersöker sedan i hur många fall kurvorna stiger eller faller samtidigt. Det förefaller ganska underligt att resonera på detta sätt, som om kurvorna gav uttryck för någon slags utveckling. Det vore naturligare och skulle fresta mindre till misstolkning att i stället rita punktdiagram, där man avsätter den ekonomiska indikatorn på den ena axeln och den politiska på den andra. På detta sätt accentueras att varje val är en isolerad företeelse, att man endast kan dra slutsatser från siffrorna för varje val och för sig och inte från några imaginära »förändringar» från det ena valet till det andra.

Det ligger då också nära till hands att precisera analysen med hjälp av korrelationsberäkningar. Vi har därför räknat ut korrelationskoefficienten för sambandet mellan ekonomisk indikator och det maktägande partiets röstetal. Röstetalen anges av Åkerman dels genom en »partialrelation»¹, dels genom en »totalrelation»² och då uppdelning dessutom gjorts på industri- och agrarstater blir det

¹ Partialrelation = republikanska röster/demokratiska röster eller demokratiska röster/republikanska röster, det maktägande partiet satt först.

² Totalrelation = republikanska röster/totalantalet röster resp. demokratiska röster/totalantalet röster beroende på vilket parti, som är maktägande.

sammanlagt fyra samband. Vid beräkningarna har vi använt oss av de av Åkerman angivna talen med den förändringen att den ekonomiska indikatorn för industristaterna åren 1928 och 1932 uträknats på samma sätt som för övriga år. Åkerman utnyttjar för dessa två åren erfarenheterna från 16 månader i stället för 8; av skäl som redovisas nedan har vi inte gjort någon sådan avvikelse.¹

Resultatet av våra beräkningar blev:

Industristater.

Ek. index/partialrelation. $r = 0,48$.

Ek. index/totalrelation. $r = 0,43$.

Agrarstater.

Ek. index/partialrelation. $r = 0,63$.

Ek. index/totalrelation. $r = 0,66$.

Vid ett så litet antal observationer som det här är frågan om måste man vara försiktig och inte lägga för stor vikt vid höga korrelationskoefficienter. Även om det inte finns något som helst samband mellan de båda variablerna, är sålunda sannolikheten 5 % för att r skall bli 0,44 eller högre, 1 % för 0,56 eller högre och 0,1 % för 0,68 eller högre. Grupperar vi de erhållna värdena mellan dessa, visar det sig, att enligt Cramérs terminologi² det som faller under 0,44 inte är signifikativt, det mellan 0,44 och 0,56 är nästan signifikativt och slutligen de två som ligger mellan 0,56 och 0,68 kan betraktas som signifikativt avvikande från 0. Slutsatsen synes bli att det mellan den ekonomiska och den politiska variabeln föreligger en viss samvariation. Beräkningarna stöder sig emellertid på en del antaganden, vilka synes diskutabla, varför det är osäkert om det också föreligger ett kausalsamband.

Av resultatet att samvariation föreligger drar förf. som ovan nämnts den slutsatsen, att en omkastning av majoritetsställningen i de flesta fall står i samband med en försämring av konjunkturen. Detta är inte utan vidare givet, och det visar sig vid en närmare granskning, att i industristaterna det maktägande partiet får lägre röstetal än konkurrentpartiet vid fem valtillfällen. I tre av dessa

¹ Indextalen ändras för 1928 till 104,7 och för 1932 till 111,0.

² Se Cramér, H: Mathematical methods of statistics, Uppsala 1945, sid. 420 f.

fall pekar industriaktieindex (enligt vår beräkning) på en förbättring av konjunkturen och i två fall på en försämring. I agrarstaterna fick det maktägande partiet minoritet vid fyra tillfällena med fallande konjunktur och tre med stigande. Det synes oss omöjligt att med ledning av dessa siffror hävda den ovannämnda tesen. Där emot kan man med anledning av korrelationskoefficienternas storlek misstänka, att den ekonomiska faktorn vid sidan av andra har en viss betydelse för valets utgång, och detta resultat stimulerar otvivelaktigt till fortsatta forskningar på detta gränsområde mellan statskunskap och nationalekonomi.

Mot den här framförda kritiken kan Åkerman invända att så onyanserat som hans tes här framställts har han inte menat den, han har talat om att valstriden vid vissa tillfällen delvis lyfts över konjunkturförloppet på grund av att andra företeelser spelat en stor roll, att man stundom måste ta hänsyn till upp- eller nedgångens häftighet och det är därför som han ökat basperiodens längd till det dubbla 1928 och 1932, o. s. v. Vi är fullt ense med författaren om att tesen bör göras mer nyanserad, men vi anser absolut inte att detta bör ske så som förf. gör, då han för de år då det inte »stämmer» för in nya förklaringsgrunder. Under sådana omständigheter kan det aldrig möta några som helst svårigheter att förklara förändringarna i det maktägande partiets röstetal, men framställningen blir å andra sidan fullständigt godtycklig. Att den ekonomiska faktorn skulle vara avgörande de år resultaten »stämmer» och sakna betydelse de år de inte »stämmer», har vi nämligen svårt att tro. Vill man nå ett säkert resultat måste man, så vitt vi förstår, genomgående använda samma metoder samt analysera både de år, då det stämmer och då det inte stämmer.

Erik Ruist.

Jan Wallander.

GENMÅLE

Ovanstående inlägg är välkommet, ty det behandlade spörsmålet ligger visserligen på gränsen mellan nationalekonomi och statskunskap, men inrymmer också en statistisk metodfråga. Denna statistiska fråga är i och för sig intressant och några av de därmed sam-